

35/e

1945. szeptember 28.

**SZTOJKA JÓZSEF BESZÁMOLÓJA AZ ORSZÁGOS ÉPÍTÉSÜGYI
TANÁCS ÜLÉSÉN A MUNKAERŐ-ELLÁTÁS ÉS AZ
ÉPÍTŐANYAG-SZÁLLÍTÁS HELYZETÉRŐL**

Bevezetés. Az Országos Építésügyi Kormánybiztosság 1946. évi munkaterve: a háborús rongálódások helyreállításának tervszerű folytatása, illetve az elpusztult otthonok helyett újak építése. Az elgondolás szerint a terv kormánybiztosi kezdeményezésre és irányítás mellett a közületek bevonásával, magánvállalkozás keretében kerülne kivitelre. A végrehajtandó munkák terjedelmét részben a fennálló szükséglet, részben a lehetőségek határozzák meg. Nem kétséges, hogy a szükséglet lényegesen meghaladja a lehetőségeket, mindamelletts ismerni kell a keretet, hogy az elhatározás a gyakorlatban is kivitelezhető, illetve irányítható legyen, előteremtve azokat a szükséges feltételeket, amelyek nélkül a terv megoldhatatlan.

Budapesti szükséglet. A feladat terjedelme ez idő szerint csupán fővárosi viszonylatban ismert. Hozzávetőlegesen az általános kárszázalék alapján számítva mintegy 14—15 millió légméter épület javítására, illetve újjáépítésére van szükség, hogy a háború előtti lakásviszonyok elérhetőek legyenek.

Országos szükséglet. Országos viszonylatban adatok hiányában nincs pontos kép, de — hozzávetőleges becslés szerint — mennyiségileg a pótlásra váró hiány mintegy 2—3-szorosára tehető a fővárosi mennyiségnek, tehát kb. 30 millió m³. Összehasonlítással az utolsó békeévek átlagos építkezési teljesítménye csupán Budapesten 2,5—3 millió légméter épület volt, mintegy 150 millió pengő építési költséggel.

Munkaerő Budapesten. A lehetőségek vizsgálatánál azonban nemcsak az anyag mennyisége és a pénz, hanem a munkaerő és a szállítóeszközök számbavételével is foglalkozni kell, sőt az utóbbiakkal talán fokozottabb mértékben.

A békeévek tekintélyes építési tevékenységét a fővárosban 12 érdekelt ipartestületen keresztül, mintegy 15 600 szakiparos és iparostanonc, kb. 6000 segédmunkás és 25 300 egyéb, az építkezéssel kapcsolatos gyáriparágakban foglalkoztatott munkaerő bonyolította le. Ezek kerek számban 47 000 főből álló munkaerőcsoportot jelentettek.

Vidéken. Országos viszonylatban ugyanekkor 126 500 volt az építő- és kapcsoló iparokban dolgozó állandó szakiparosok száma, amelyet kiegészített még a váltakozó számú alkalmi segédmunkások serege. Az építőiparban, valamint az ezzel kapcsolatos gyáriparágakban országos viszonylatban kereken 200 000 fő kereste és találta meg mindennapi kenyerét.

Teljesítmény időben. Egybevetve az adatokat, az ország építőipari teljesítménye a kapcsolt iparokkal együtt évi 40 millió munkanap alatt 5 millió épületlégméter termelés volt.

Ez a teljesítmény természetesen normális gyártási, szállítási és megélhetési viszonyok mellett történt. A mai zilált gazdasági körülmények alapján vizsgálva a lehetőségeket, mindenekelőtt figyelembe veendő, hogy az 5 millió épületlégméter csupán a természetes évi szükségletet, illetve pótlást biztosította. A háborús beavatkozás következtében keletkezett károk ennek a hiánynak kb. 9—10-szeresét teszik ki. Más szóval: a békeévek teljesítményének éppen 20-szorosát kellene az elkövetkezendő 10 éven keresztül produkálni, hogy a hiány és az időközben felmerülő szükséglet fokozatosan egyensúlyba kerüljön. Megjegyzendő, hogy ez esetben még nincs figyelembe véve az a sok különböző hátráltató körülmény, amit az elpusztult, vagy sérült ipartelepek csökkent teljesítőképessége, szállítóeszközök, munkaerők hiánya stb. jelentenek.

Ismét számokban kifejezve az országszerte sürgős, megoldásra váró feladatokat, kiderült, hogy épületlégméterenként 64 óra termelési időre van szükség, a mellékiparok betudásával. Ez évi 10 millió légméter teljesítmény mellett 200 munkanapot és napi 8 órás munkaidőt véve figyelembe, 400 000 főnyi munkássereg foglalkoztatását jelentené, kereken kétszeresét a háború előtti számnak. Anyagban kifejezve a végrehajtásra kerülő munkát, a beépített légméter 20%-át kell építési anyagnak tekinteni, ami kereken 2 millió légméter különböző építési anyagot jelent. Ez napi 20 000 köbméter építési anyag mozgatását tenné szükségessé, szállítóeszközökben a tekintélyes mennyi-

ség 4000 vagon árunak, illetve minimálisan 10 000 db 5 tonnás tehergépkocsi rakományának felel meg.

Normális építési években — amidőn az építési anyagok raktárai megfelelő készletekkel rendelkeztek, a vasutak érintetlen kocsiparkkal (kb. 35 000) és elegendő számú vontatóerővel (kb. 6000 mozdony) dolgoztak — a 20 000-es gépkocsiállományból 2300 teherjármű, továbbá szinte korlátlan számú igavonó állat állott rendelkezésre, csak félakkora szükségletet kellett kielégíteni.

Ma egészen más a helyzet. A teljesítésre váró feladat kereken kétszer akkora, mint a háború előtti volt. A lehetőségek és a körülmények ma összehasonlíthatatlanul nehezebbek, a hiány azonban sokkal fokozottabb mértékű. Az építési anyagok tekintélyes része — igaz — most is rendelkezésre áll a romházak anyagából, és ez viszonylag könnyen mozgatható, körülményesebb szállítást nem igényel. Az építési anyagok raktárai ezzel szemben üresek. A teljes gépkocsiállomány alig haladja meg az ezret, ennek csupán töredéke, cca 20%-a teherjármű. Hasonló a helyzet az igásállatok tekintetében. A vasúti kocsiparknak pedig csupán 30—35%-a üzemképes. Mindehhez a szállítási nehézségek következtében hozzájárul a csökkent gyártási lehetőség és a tetemes számú munkaerő kiesése.

Nyilvánvaló, hogy ilyen körülmények között a végrehajtandó munkaterv sokkal nagyobb gonddal készítendő elő, hogy a kivitelhez szükséges feltételek egymással kellően összhangban legyenek. Különösen fennáll ez a követelmény a munkaerő és a szállítóeszközök tekintetében.

A munkálatok a felsorolt nehézségek ellenére folynak, sőt a teljesítmény ha lassú, de fokozatos emelkedést mutat. A Kormánybiztosság, a volt légoltalmi szolgálatosok behívásával felállította az Országos Honvédelmi Munkaszolgálat Szervezetét, s az első munkákat ezzel kezdte meg. Ebben a keretben ma közel 1500 fő állandó jellegű jól begyakorlott munkássereg dolgozik az építőiparban foglalkoztatott kb. 15 000 szakiparoson és segédmunkáson kívül, akik önállóan, illetve vállalkozók útján vesznek részt a főváros újjáépítésében. A honvédelmi munkaszolgálat a kormánybiztosság irányítása és felügyelete mellett vesz részt az újjáépítés legkülönbözőbb ágaiban, kezdve a romeltakarítástól és romházbontástól, a hidépítésig, illetve ezek gyártásáig. Ezt a szervezetet szándékozik a Kormánybiztosság országos viszonylatban kiépíteni az alakulat felállítandó vidéki kirendeltségein keresztül. Ennek egyik előfeltétele a munkabérekérdés rendezése, lehető stabilizálása, illetve a megélhetés biztosítása. Az előbbi az utóbbival kapcsolatban oldható meg olyképpen, hogy a munkaidő és a teljesítmény ellenértéke fogyasztási cikkekben kerül megállapításra. A térítés áruban és pénzben kerül kifizetésre. Ezzel a dolgozónak a megélhetése is biztosítva van, de a beszerzés gondjaitól is nagyjából megszabadul. Ezirányú megoldásra vonatkozó munkálatok folyamatban vannak. Ezzel a megoldással remélhetőleg több ezer főből álló, állandó és begyakorolt munkaerő lesz biztosítható, amely esetleg fokozatos átképzéssel a legkülönbözőbb munkálatok elvégzésére is al-

kalmazható ott, ahol arra az újjáépítés kapcsán a legsürgősebben szükség van és rendelkezésre áll mindaddig, amíg a magánkezdeményezés képes lesz átvenni azokat a munkákat, amelyeket ma a szervezet kénytelen végezni.

Szállítóeszközökben a Kormánybiztosság jelenleg mindössze 8 saját tehergépkocsival és sok kézierővel vontatott szállítóeszközzel rendelkezik. A kocsipark a lehetőségekhez képest fokozatosan növekedni fog, annyira, hogy a saját kezdeményezésben kivitelezendő munkálatok a késedelmes szállítás miatt fennakadást ne szenvedjenek.

Az ismertetett adatok a mai lehetőségek őszinte képét tárják elénk, nem szépítve az akadályokat és a nehézségeket. Számolva azonban a körülményekkel, a további cél: megkeresni azokat a módokat és eszközöket, amelyekkel a munkaerő és a szállítóeszközök hiánya pótolható, s ezzel az építkezés és a termelés meggyorsítható. Nyilvánvaló, hogy megvan erre az azonnali lehetőség. Azonban a termelési kapacitás fokozásával az egyes feladatok vagy azok részleteinek gazdaságos megoldásával, gépek alkalmazásával lényegesen könnyíthető a mai nehéz helyzet. Különösen sok lehetőség van az emberi erő takarékos gazdálkodásával annak pótlására a nálunk még sok tekintetben fejletlen építőiparban.

Földkitermelésnél, anyagmozgatásnál, szállításnál, az emberi munkát lehetőleg baggerok, futószalagok, iparvasutak, keverők és öntőgépek alkalmazásával kell megkönnyíteni. Ezek a gépek nemcsak tekintélyes munkaerő-megtakarítást, de ezzel egyidejűen lényeges többtermelést is jelentenek. A felszabaduló munkaerők olyan munkák elvégzésére állíthatók be, amelyek gépekkel el nem végezhetők. Ezirányban a kezdeményező lépések megtörténtek, s remélhetőleg még ez évben, de legalább a tavasszal meginduló munkálatoknál a gépek alkalmazása már érezhető könnyebbséget fog jelenteni a munkaerő-gazdálkodás terén.

A termelés racionalizálásánál a Kormánybiztosság a típusrendszerek bevezetését tervezi. Nincs szükség a sok különböző, csupán centiméteres differenciával készülő ajtóra, ablakokra, berendezési tárgyakra stb. Ezek, valamint a különböző berendezési és felszerelési tárgyak gyártása ismét tekintélyes számú munkaerőt szabadít fel egyéb célokra. A termelés gyorsabb és olcsóbb lesz, a gyártott anyag minősége állandó, s a gyártás raktárra is készíthető, mellyel az ún. szezonszünet kiküszöbölhető. Ebben az irányban is folynak az előkészítő munkák, a szükséges számítások, és valószínű, hogy a tavasszal megindítandó munkálatoknál a típus alkalmazására már sor kerül.

A jövő évben megindítandó munkálatok terveinek előkészítése, illetve feldolgozása erős ütemben készül. A végrehajtandó munka terjedelme még nem meghatározott, mert még sok részfeladat ismeretlen. A tavasszal meginduló munka azonban már nem csak foltozó, hanem valóban újjáépítő munka lesz, úgy a fővárosban, mint az ország egész területén.

Jegyzőkönyv — Budapest Főváros Levéltára XIX. 2. a. 2. Újjáépítési Tanács
jegyzőkönyvei.

(Az előterjesztést tevő *Sztajka József*, az Országos Építésügyi Kormánybiztosság elnöki főosztályának helyettes vezetője volt.)